

ODNOSI OBITELJI FRANKOPAN I ZRINSKI S FRANJEVCIMA U HRVATSKIM ZEMLJAMA

Povijesne veze plemićkih obitelji s redovništvom i crkvenim institucijama bile su stvarnost feudalnog društva. Od srednjeg vijeka do modernog razdoblja vodeće plemićke obitelji u hrvatskim zemljama bile su osnivači redovničkih samostana i njihovi pokrovitelji, a često i ključni čimbenici u njihovu širenju. Frankopani su od najranijeg razdoblja franjevačke prisutnosti u hrvatskim zemljama njegovali bliske odnose s franjevcima i poticali njihovo širenje na velikom području svoje vlasti, da bi u 17. stoljeću jedini samostan pod njihovim patronatom ostao samostan na Trsatu. S druge strane Zrinski su, ako se uzme u obzir i njihova povezanost s protestantizmom, bili manje povezani s redovništvom, ali u vrijeme katoličke obnove postaju važni za osnivanje samostana u Čakovcu. U radu se promatra odnos tih dviju obitelji s franjevcima u hrvatskim zemljama, s osobitom naglaskom na odnose Frana Krste Frankopana prema franjevcima trsatskog samostana te odnos Nikole Zrinskog prema samostanu u Čakovcu. Ta dva samostana, jedina na njihovim područjima u hrvatskim zemljama, pokazuju povijesno, religijski i društveno oblikovane odnose tih velikaških obitelji prema franjevcima i njihovoj ulozi na prostoru njihove vlasti.

Ključne riječi: Zrinski; Frankopani; hrvatski franjevci; samostani; Trsat; Čakovac; patronat; memorija.

Uvod

Od svojega dolaska u hrvatske zemlje u prvoj polovici 13. stoljeća franjevci će tijekom cijeloga srednjeg vijeka pokazivati dinamiku širenja i snagu vlastite, unutarnje obnove, koja će se reflektirati u društvenoj obnovi. U cijelome tom razdoblju, osobito od druge polovice 13. stoljeća, jedan od razloga njihova širenja bit će povezanost s vladarskim obiteljima i hrvatskim plemstvom, koje će, radi unapređenja vjerskog života i kvalitete društvenog i kulturnog života zajednica u kojima su djelovali, podržavati njihov rad i preuzimati pokroviteljstvo nad osnivanjem njihovih samostana i crkava. Frankopani će se osobito istaknuti kao veliki pokrovitelji franjevača na području svoje vlasti tijekom cijeloga srednjeg

vijeka pokazujući, uz ostale pogodnosti, podržavanje franjevačkih samostana i vlastitu duboku religioznost, koja će obilježiti njihovu obiteljsku povijest. Zrinski će s druge strane manje pokazivati tu religijsku komponentu, a puno više praktičnu. Njihovi odnosi s franjevcima bili su većim dijelom uvjetovani određenim društvenim i kulturnim potrebama vremena, ali i određenom pragmatičnošću koja je očita tijekom cijele povijesti njihovih odnosa s redovnicima.

Tijekom 16. stoljeća vjerski život na području ostataka Hrvatskoga Kraljevstva bio je na vrlo niskom stupnju zbog krize crkvenog života krajem srednjeg vijeka i neposredne osmanlijske opasnosti. Općenito je djelovanje svih crkvenih institucija bilo vrlo skućeno i najviše usmjereno na obranu od Osmanlija. Ti su ratovi materijalno i duhovno iscrpili neokupirane krajeve Hrvatske, dok je s druge strane pojava reformacije iznenadila Katoličku crkvu. Iako se reformacija nije jače ukorijenila u hrvatskim zemljama, dobrim dijelom pridonijela je padu vjerskog života katolika, koji je već bio zapušten stalnim ratovima s Osmanlijama, ali je i utjecala na pražnjenje samostana. Ta kriza očitovala se u svim redovničkim zajednicama, od kojih su neke potpuno nestale s područja sjeverne Hrvatske, dok su franjevci proživljavali stalan pad broja zvanja i propadanja samostana. Na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće činilo se kako su franjevci u sjevernoj Hrvatskoj na izdisaju, svedeni na svega nekoliko samostana s malim brojem redovnika.

Preokret je nastupio s postridentskom katoličkom obnovom i promjenom opće politike prema protestantima u Habsburškoj Monarhiji tijekom 17. stoljeća. Strogo protureformacijsko djelovanje habsburških vladara 17. stoljeća, kojemu su u prilog išle i određene vojne pobjede nad protestantima, bile su idealan temelj za obnovu redovništva u hrvatskim zemljama. Katolička obnova dala je stroga pravila i obrasce za obnovu redovničkog života, ali je i stvorila novu duhovnu klimu koja je stare velikaške obitelji nanovo povezala s redovnicima, osobito s franjevcima. Predvođeni dvojicom snažnih duhovnih osobnosti i vizonarima, o. Franjom Draškovićem i o. Franjom Glavinićem, na području Hrvatskoga Kraljevstva tijekom 17. stoljeća franjevci će prihvatiti novi zalet katoličke obnove i započet će preporod franjevačkog života. Frankopani, iako oslabljeni protuosmanlijskim ratovima i gubitkom velikog dijela svojih posjeda, trajno su ostali povezani s franjevcima, osobito s jedinim samostanom, ali i vrlo važnim svetištem za njihovu obitelj, onim na Trsatu. Zrinski su s druge strane, nakon protestantske epizode krajem 16. i početkom 17. stoljeća, ponovno prihvatili katolicizam i uključili se u katoličku obnovu. Kroz posljednje Zrinske i Frankopane očituje se povijesni odnos tih velikaških obitelji prema vjeri i prema franjevcima. Fran Krsto Frankopan ostaje duboko ukorijenjen u stare duhovne tradicije svoje obitelji s korijenima u srednjem vijeku, vjeran katoličanstvu i katoličkoj obnovi, dok Nikola i Petar Zrinski pokazuju tradicionalno pragmatičnost u odnosu

svoje obitelji s Crkvom i njezinim institucijama prihvaćajući katoličku obnovu, ali uvijek nastojeći zadržati svoju autonomiju spram crkvenih institucija. Trsat i Čakovec najbolji su primjeri tih dvaju različitih pristupa crkvenoj stvarnosti, osobito franjevcima na području njihove vlasti.

Frankopani i franjevci – stoljetna povezanost

Frankopani i franjevci u razdoblju 14. – 16. stoljeća

Krčki knezovi ili Frankopani povijesno su njegovali vrlo bliske veze s franjevcima. Tijekom srednjeg vijeka na prostorima pod njihovom vlašću franjevački red imao je najpouzdanije i najnaklonjenije pokrovitelje među hrvatskim velikašima. Na području sjevernog Jadrana, kojim su od 14. stoljeća dominirali Frankopani, na njihov poticaj i uz njihovu pomoć osnovan je velik broj franjevačkih samostana. Među svim crkvenim redovima na području njihove vlasti franjevci su uživali najveću naklonost. Do početka 15. stoljeća Frankopani su pod svojom vlašću imali Hrvatsko primorje i njegovo zaleđe. Za kralja Bele II. započelo je njihovo širenje s otoka Krka na kopno, kada je Bartolu Krčkom darovana Županija Modruš, na području tek osnovane Krbavske biskupije.¹ Do 1420. godine proširili su svoju vlast na Županiju Vinodol, Grad Senj, Županiju Gacku i Županija Bužane.² Na crkvenom području frankopanska je vlast do 1420. obuhvatila prostore triju biskupija: Krčke, Senjske i Krbavske, a kasnije i Otočke biskupije (1461. – 1527). S vremenom su Frankopani od ugarsko-hrvatskih vladara dobili i patronat nad svim tim biskupijama. Ladislav Kumanac 11. lipnja 1289. knezovima Ivanu i Leonardu dodijelio je patronat nad Krbavskom i Senjskom biskupijom.³ Iako su imali realan patronat nad Krčkom biskupijom, tek im ga je 1412. izričito potvrdio kralj Žigmund.⁴ Time su stekli pravo uvođenja biskupa u službu, dovođenje crkvenih redova i podizanje njihovih crkava i samostana.

Prvi franjevački samostan vezan uz Frankopane bio je samostan u Senju. Franjevci u Senju spominju se u izvorima prvi put 1272. godine,⁵ a 1295. knez Leonard Krčki preuzima patronat nad senjskim franjevcima i zajedno s bratom

¹ Usp. Vjekoslav KLAJČ, *Krčki knezovi Frankopani. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god 1480.)*, Zagreb: Matica hrvatska, 1902., 43-49.

² Usp. Ivan ČRNČIĆ, *Najstarija poviest u krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*, Rim: Pietro Marietti, 1867., 96-97; KLAJČ, *Krčki knezovi Frankopani*, 49-66.

³ Usp. Mihovil BOLONIĆ, *Crkveni patronat na području Senjsko-modruške biskupije*, *Senjski zbornik*, 5, Senj, 1973. 233.

⁴ Usp. BOLONIĆ, *Crkveni patronat*, 234-236.

⁵ Usp. Daniel PATAFTA, *Franjevci u Senju - od konventualaca do opservanata*, *Senjski zbornik*, 46, Senj, 2019., 139-140.

Dujmom podiže im crkvu.⁶ Na području Krbavske biskupije tijekom frankopanske vlasti djeluju tri franjevca biskupa: Bonifacije iz Pize (1332. – 1341.), Radoslav iz Bribira (1341. – 1351.) i Valentin (1351. – 1354. ili 1359.).⁷ Djelovanje te trojice franjevaca očito je povezano s povjeravanjem franjevcima inkvizicijske zadaće u hrvatskim zemljama,⁸ ali ujedno je značilo i da pravo patronata Frankopana postaje jedna dodatna silnica u širenju franjevaca na njihovim prostorima. U 14. stoljeću Frankopani podižu franjevcima i samostan u Modrušu. Taj je samostan zajedno s crkvom, zvonikom i grobljem 1375. podigao Stjepan I. Frankopan.⁹

Potkraj 14. stoljeća franjevci na području frankopanske vlasti započinju se raslojavati. Najprije se odvajaju opservanti i konventualci, a zatim započinje sukob za prevlast između samih opservanata, bosanskog i talijanskog tipa.¹⁰ Franjevački samostani na području frankopanske vlasti nalazili su se u sastavu Krbavske kustodije.¹¹ Opservantski samostani u Slavoniji i Ugarskoj 1446./47. odvojili su se od Bosanske vikarije u posebnu Ugarsku vikariju nazvanu *Fratres Minores observantes de familia cismontana in Hungaria*. Opservantizam je osobito dobio na ugledu djelovanjem sv. Ivana Kapistranskog polovicom 15. stoljeća, tako da su opservantskoj provinciji pristupili i neki konventualski samostani kao npr. Iločki 1454. godine. Tako je opservantska Vikarija u Ugarskoj i Slavoniji početkom 16. stoljeća imala pedeset samostana u deset kustodija. Na hrvatskom području prostirale su se Slavonska (Voćinska), Ozorska i Srijemska (Iločka) kustodija.¹² Samostani južno od Save ostali su u sastavu Bosanske vikarije. Nove granice i porast broja samostana na zapadu Vikarije doveli su do njezina unutarnjeg preustroja. Tako će Bosanska vikarija početkom 16. stoljeća imati sedam kustodija: Trsatsku, Cetinsku, Krbavsku ili Hrvatsku, Jajačku, Bosansku sv. Nikole u Mili-ma, sv. Marije u Zvorniku i Beogradsku.¹³

⁶ Usp. Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: AHAZU), Eusebius FERMEŃŽIN, *Acta Croatiae potissimum ecclesiastica* (rukopis), signatura XV/24/16, svezak III., 1.

⁷ Usp. AHAZU, FERMEŃŽIN, *Acta Croatiae*, III., 349 - 353.

⁸ Usp. Augustin THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita*, I., Romae: Typs Vaticanis, 1859., 381.

⁹ Usp. Lucas WADDING, *Annales Minorum*, IX., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 209-210.

¹⁰ Usp. PATAFTA, *Franjevci u Senju*, 142-143; Dominik MANDIĆ, *Franjevačka Bosna*, Rim: Hrvatski povijesni institut, 1968., 237; Lucas WADDING, *Annales Minorum*, XIV., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 14-16; Eusebius FERMEŃŽIN, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1892., 260-270.

¹¹ Usp. FERMEŃŽIN, *Acta Bosnae*, 260-262; Lucas WADDING, *Annales Minorum*, XV., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 396-398.

¹² Usp. WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 401-403.

¹³ Isto, 396-398.

Opservantski franjevci postali su u 15. stoljeću obnovna snaga Crkve nakon stoljeća avinjonskog sužanjstva i Velikog zapadnog raskola. Frankopani, društveno i politički uključeni u opća europska događanja, pratili su te reformske i obnovne promjene, tako da na područjima njihove vlasti opservanti bosanskog smjera preuzimaju samostan u Krbavi. Zatim 1464. Martin Frankopan osniva samostan na Trsatu i povjerava ga franjevcima Bosanske vikarije. Pomicanje franjevacu Bosanske vikarije prema zapadu nakon provale Osmanlija i njihovo obnovno djelovanje doveli su do toga da Frankopani 1473. prepuštaju samostan u Senju opservantima iz Bosne, a odatle protjeruju konventualce.¹⁴ I Modruški je samostan prije 1473. pristupio Bosanskoj vikariji.¹⁵ Na frankopanskim posjedima, uza spomenute samostane, nalazio se i franjevački samostan u Stjeničnjaku, koji je 1380. – 1479. bio frankopanski posjed. Stjeničnjak je od 1456. pripadao Martinu Frankopanu. Od 1461. spominje se dobivanje posebnih oprosta u kapeli Presvetog Trojstva u Stjeničnjaku, a 1482. spominju se franjevački samostan i crkva Tijela Kristova.¹⁶ Grgur Frankopan 9. travnja 1545. odriče se dijela desetine u korist franjevacu u Stjeničnjaku navodeći da su „tako to činili njegovi prethodnici“¹⁷. Na posjedima pod frankopanskom vlašću nalazio se i samostan u Cetingradu. Franjevci iz toga samostana opsluživali su crkvu Blažene Djevice Marije, za koju se 1446. spominje kako je u Zagrebačkoj biskupiji bila osobito mjesto štovanja Bogorodice.¹⁸ Popis samostana iz 1506.¹⁹ spominje da se na području Trsatske kustodije, koja je u cijelosti pokrivala frankopanske posjede, nalaze samostani: Trsat, Senj, Cetingrad, Stjeničnjak, Modruš, Brinje i Zvonigrad. Za samostan u Brinju sačuvano je pismo pape Pija II. od 17. svibnja 1463., u kojem piše da je Martin Frankopan od Rima zatražio dopuštenje za podizanje samostana na Trsatu i u Brinju. Papa je to dopustio određivši da se u te samostane postave takvi franjevci koji će se odlikovati revnošću i kojima će biti zadovoljan Martin Frankopan.²⁰ Zvonigrad je do 1432. bio posjed u vlasti Nelipića, a 1506. vlasništvo je Frankopana, da bi 1509. prešao u vlasništvo Ivana Karlovića.²¹ O samom samostanu ne zna se za sada mnogo. Uza spomenute samostane, na

¹⁴ Usp. Arhiv franjevačkog samostana u Požegi (dalje: AFSP), *Miscellanea I*, ovjereni prijepis iz 1756.

¹⁵ Usp. PATAFTA, *Franjevci u Senju*, 144; WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 397.

¹⁶ Usp. AHAZU, Eusebius FERMENTŽIN, *Acta Croatiae*, III., 396, 444.

¹⁷ Isto, 204.

¹⁸ Isto, 368.

¹⁹ Usp. WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 397-398.

²⁰ Usp. FERMENTŽIN, *Acta Bosnae*, 253.

²¹ Usp. Gjuro SZABO, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj*, Zagreb: Tisak Kraljevske zemaljske tiskare, 1920., 210; Franciscus GLAVINICH, *L'origine della Provincia di Bosna Croatia*, Udine: Appresso Nicolò Schiratti, 1648., 21.

frankopanskim posjedima početkom 16. stoljeća nalazili su se kraće vrijeme samostan sv. Katarine u Zrinu, koji se prvi put spominje kao dio Krbavske kustodije u popisu iz 1506. godine.²² Isti je samostan već 1523. na području koje je pripalo knezovima Zrinskim, odnosno kao novi gospodar spominje se Nikola Zrinski.²³ Uza Zrin, tu je i samostan sv. Ivana u Udbini, koji se također prvi put spominje u spisu iz 1506. godine, kao *conventus s. Ioahani sub castro Vduini*²⁴. Franjo Glavinić spominje da je 1514. samostan bio u sastavu Vikarije Bosne Hrvatske.²⁵ Malo se zna i o samostanu u Slunju. On se spominje u oporuci Uršule Landar, kćeri Nikole VIII. Frankopana Tržačkog i sestre Gašpara I. Frankopana Tržačkog, iz 1510. godine. U oporuci je zatražila da bude pokopana u franjevačkoj samostanskoj crkvi sv. Bernardina u Slunju.²⁶ Samostan u Slunju bio je naseljen franjevcima do 1578., kada je teško oštećen u jednoj osmanlijskoj provali i napušten, a crkva sv. Bernardina postala je župnom crkvom Presvetog Trojstva.²⁷

Velik broj franjevačkih samostana dominirao je početkom 16. stoljeća na frankopanskim posjedima naspram drugih redovničkih zajednica. Frankopani su osim toga u 15. stoljeću na biskupske stolice u Krbavi, Senju i Krku, koje su bile pod njihovim patronatom, postavili niz franjevaca za biskupe, među kojima je Franjo Modrušanin (1444. – 1457.), biskup u Krku, a potom u Krbavi od 1458. godine. On je pristao na frankopanski prijedlog da se 1460. biskupsko sjedište iz Krbave, tad pod vlašću Kurjakovića, preseli u frankopanski Modruš.²⁸ Brojni franjevački samostani na frankopanskim posjedima u 15. i početkom 16. stoljeća, niz franjevačkih biskupa u biskupijama pod frankopanskim patronatom te otvorena naklonjenost Frankopana opservantima na štetu konventualaca, pokazuju iznimno velik utjecaj Frankopana na povijest franjevaštva na prostoru njihove vlasti, ali i usku povezanost između franjevaca i Frankopana. Osobito je ta povezanost vidljiva nakon pada Bosne 1463. godine, kada Frankopani na svoje posjede primaju izbjegle franjevce Bosanske vikarije zajedno s pukom koji predvode bježeći prema zapadu. Bio je to ujedno i geostrateški potez kojim su

²² Usp. WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 398; MANDIĆ, *Franjevačka Bosna*, 150.

²³ Usp. GLAVINICH, *L'origine della Provincia di Bosna Croatia*, 21.

²⁴ WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 397-398.

²⁵ Usp. GLAVINICH, *L'origine della Provincia di Bosna Croatia*, 22.

²⁶ Usp. AHAZU, Eusebius FERMENDŽIN, *Acta Croatiae*, III., 43.

²⁷ Usp. SZABO, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj*, 164.

²⁸ Usp. Conradus EUBEL, *Hierarchia catholica mediæ aevi, sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series...*: Ab anno 1431 usque ad annum 1503, II., Monasterii: Sumptibus et typis librariae Regensbergianae, 1914., 136, 237-238, 263, 287-289; Manoilo SLADOVIĆ, *Povësti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst: Tiskom Austrianskoga Lloyda, 1856., 49, 99-102; ČRNČIĆ, *Najstarija poviest u krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*, 105; PATAFTA, *Franjevci u Senju*, 150.

Frankopani, primajući franjevce, osiguravali i ostanak izbjeglog stanovništva koje su naseljavali na svojim posjedima kao radnu i obrambenu snagu protiv Osmanlija.

Povezanost franjevaca i Frankopana u osvit 16. stoljeća potvrdio je i sam vikar franjevaca opservanata 1514. godine. Kada je 1514. Bosanka vikarija podijeljena na Vikariju Bosnu Srebrenu, u čiji su sastav ušli samostani pod osmanskom vlašću, i Vikariju Bosnu Hrvatsku, u čijem su se sastavu našli samostani pod kršćanskom vlašću, generalni vikar franjevaca opservanata izdao je 27. lipnja 1514. u samostanu sv. Marije Anđeoske u Asizu posebnu povelju upućenu Mihajlu Frankopanu Slunjskom. Generalni vikar Kristoforo da Forlì u spomenutoj povelji zahvaljuje Mihajlu Frankopanu za sva dobra koja je iskazao franjevcima i zato ga proglašava „zaštitnikom Franjevačkog reda u Bosni i dionikom svih milosnih zasluga franjevačkog reda“. Iste je povlastice Kristoforo da Forlì udijelio Mihajlovoj supruzi Barbari Rozgon i njegovim sinovima Jurju, Matiji i Petru.²⁹ Povelja je očiti dokaz uloge Frankopana u širenju franjevaca opservanata na području njihove vlasti, koju je prepoznao i vrhovni poglavar opservanata u Asizu. Pritom treba spomenuti kako se velika većina samostana Vikarije Bosne Hrvatske nalazila na frankopanskim posjedima, kao i to da će nakon podjele franjevačkog reda 1517. sada nova Provincija Bosna Hrvatska, sa svoje četiri kustodije, imati čak dvanaest samostana na prostorima pod vlašću Frankopana, od kojih će Trsat, frankopanska zadužbina, biti sjedište najprije vikarije, a zatim i provincije.³⁰

Nakon što su Osmanlije osvojili Krbavu i Modruš, dolazi do sloma vjerskog i crkvenog života na tim prostorima. Krbavska biskupija doslovce nestaje, a sa sličnom situacijom susrela se i Provincija Bosna Hrvatska. Dio samostana Osmanlije su uništili tijekom svojih provala i osvajanja, a franjevci napuštaju samostane u pograničnim prostorima zbog sigurnosti, čime je do sredine 16. stoljeća Bosna Hrvatska izgubila gotovo sve svoje samostane. Na području Modruške biskupije ostao je samostan na Trsatu, a na području Senjske biskupije samostan u Senju. Osmanlijska osvajanja politički i ekonomski oslabila su Frankopane. Od prve polovice 16. stoljeća oni više nisu bili u stanju realno vršiti patronat ni nad Krbavskom biskupijom ni nad Provincijom Bosnom Hrvatskom. Gubitkom Senja 1469. izgubili su patronat nad Senjskom biskupijom i franjevačkim samostanom u gradu. Od kraja 15. stoljeća obiteljski mauzolej i središte duhovnog života velikaške obitelji Frankopan postaje crkva Majke Božje Trsatske i franjevački samo-

29 LOPAŠIĆ, Spomenici Tržačkih Frankopana, 328.

30 Usp. AHAZU, Eusebius FERMENDŽIN, *Acta Croatiae*, III., 458; FERMENDŽIN, *Acta Bosnae*, 307; GLAVINICH, *L'origine della Provincia di Bosna Croatia*, 20-22; Vigili GREIDERER, *Germania Franciscana seu Chronicon geographo - historicum Ordinis S. P. Francisci in Germania*, II., Oeniponte: Trattner, 1777., 148-149; WADDINGUS, *Annales Minorum*, XV., 397; PATAFTA, Franjevci u Senju, 144-150.

stan. Iako su Frankopani osmanlijskim osvajanjima ekonomski i politički oslabjeli, njihov društveni status kao velikaške obitelji od šireg europskog značenja, osobito veze s talijanskim plemićkim obiteljima i papinskim dvorom, i dalje je ostao vrlo važan čimbenik njihova aristokratskog identiteta. Trsatsko svetište i samostan tijekom 16. i 17. stoljeća imat će iznimno važnu ulogu u očuvanju memorije na slavnu prošlost Frankopana, ali i u održavanju njihova društvenog položaja kao velikaške obitelji duhovno i rodbinski povezane s aristokratskim obiteljima u Italiji stvarajući određenu metafizičku relaciju između Trsata i Loreta.

Trsatsko svetište, Franjo Glavinić i Frankopani

Papa Nikola V. poslao je 12. srpnja 1453. knezu Martinu Frankopanu osobito pismo u kojem mu odobrava ispuniti zavjet „što ga je jednom tvoj otac Nikola još za života izrazio da žarko želi pokraj Crkve svete Marije na Trsatu, u Kravskoj biskupiji, gdje vjernici onih strana radi različitih čudesa, što ih svemogućí Bog zagovorom prečiste Djevice Marije u proteklím vremenima pokazuje, posebnom ljubavlju vrše pobožnost, podići i sagraditi jednu kuću s klaustrom, spavaonicom, vrtovima i vrtićima i ostalim potrebnim radionicama za upotrebu i stanovanje franjevacá od opsluživanja iznova utemeljiti, dok tebi o tome Apostolska stolica dade ovlaštenje. S tvoje strane je ponizno zamoljeno da se tebi spomenuto dopuštenje dade i ostalo da se o tome udostojimo apostolskom naklonošću prikladno providjeti [...].“³¹ Martin IV. Frankopan podigao je ugled i moć obitelji na najvišu razinu, proširio je obiteljske posjede na područje između Save i Kupe, povezao se prijateljstvom s moćnim grofovima Celjskim, obiteljski s vojvodom Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem i stekao posjede u Bosni, proširio posjede u Hrvatskom primorju, ali i uvelike pridonio podizanju duhovnog života na svojim posjedima.³² Dovođenjem franjevacá na Trsat Martin IV. stvorio je temelje za razvoj štovanja Majke Božje Trsatske. Postavio je temelje nacionalnog širenja štovanja Blažene Djevice Marije u Hrvata stvarajući svetište od velike važnosti za hrvatski narod. Nakon ranosrednjovjekovnog Solina to je postalo prvo marijansko svetište među Hrvatima koje je nadilazilo lokalno značenje. Sam knez pokopan je u franjevačkoj crkvi na Trsatu koja u njegovo vrijeme postaje duhovni centar obitelji Frankopan i dio vjerskog identiteta te obitelji.

U crkvi trsatskog svetišta nakon njega pokopan je 1648. Nikola IX. Tržački, koji je, prema izvorima, bio vrlo naklonjen trsatskim franjevcima i sam je izrazio

³¹ Usp. Emanuel HOŠKO, *Trsatski franjevci*, Rijeka: Adamić, 2004., 39; Paškal CVEKAN, *Trsatsko svetište Majke milosti i franjevci njeni čuvari*, Trsat: Plamen - Slavonski Brod, 1985., 70-71; Lucas WADDING, *Annales Minorum*, XII., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 673-674; FERMENDŽIN, *Acta Bosnae*, 253.

³² Usp. KLAJIĆ, *Krčki knezovi Frankopani*. 221-240, 244-250, 254-268, 272-275, 334-335.

želju da bude pokopan na Trsatu.³³ Vuk II. Krsto Tržački nastavio je razvijati obiteljske veze s trsatskim franjevcima. Potaknuo je 1641. dolazak franjevacu u Karlovac, za što je dobio potvrdu kralja Ferdinanda III. Franji Glaviniću, gvardijanu trsatskog samostana, pomogao je u obnovi samostana stradalog u požaru i proširenju dotadašnje crkve, zadužbine obitelji Frankopan. Glavinić mu je 1628. posvetio svoje djelo *Czvit szvetih*. Sa sinom Gašparom II. hodočastio je 1650. godine u Loreto. Nije sigurno gdje je Vuk II. Krsto pokopan, na Trsatu ili na svojem imanju u Brežicama. Međutim njegov sin Gašpar II. tražio je u svojoj oporuci da bude pokopan na Trsatu.³⁴ Juraj IV. Tržački, brat Vuka II. Krste, također je podupirao franjevece. On je naposljetku uspio 1657. franjevcima predati župu u Karlovcu, za koju je njegov brat dobio dozvolu. Godine 1654. posebnom ispravom preporučio je franjevece kao izvrsne propovjednike na hrvatskom i njemačkom jeziku.³⁵

Fran II. Krsto Tržački, najmlađi sin Vuka II. Krste, nastavio je održavati tradiciju povezanosti svoje obitelji s Trsatom. Saša Potočnjak, baveći se književnom poviješću katoličke obnove, ukazala je na snažnu povezanost Frana Krste Frankopana i trsatskog svetišta u njegovu latinskom djelu *Elegija*.³⁶ Frankopan je tim djelom, izvorno naslovljenim *Quaremoniae piae illustrissimi domini Francisci Christophori de Frangipanibus Comitis Perpetui Thersaz, et Ob discessum Virginis Domus Tersacto Lauretum*, predstavio metahistorijsku i metafizičku konstrukciju povezanosti Loreta i Trsata, gdje središnju ulogu imaju Frankopani. Tu vezu prvi je postavio Franjo Glavinić u djelu *Historia Tersattana*, gdje je stvorio snažnu duhovnu vezu između svete nazaretske obitelji, Frankopana i trsatskog svetišta. Stvaranje tih metahistorijskih i metafizičkih veza Glavinić je započeo djelom *Czvit szvetih*, objavljenim 1628., koje je posvetio knezu Vuku Krsti Frankopanu. U posveti Glavinić iskazuje svaku počast obitelji Frankopan kao časnim plemićima, vjernim i pobožnim katolicima i braniteljima od Osmanlija.³⁷ Prema Glaviniću, vjernost i odanost plemenitoj gospodi Frankopanima pretpostavlja određene vrline koja ta obitelj posjeduje ili treba posjedovati. Oni moraju biti kao plemići hrabri i

³³ Usp. LOPAŠIĆ, Spomenici Tržačkih Frankopana, 201-331; Vjekoslav KLAIĆ, Banovanje kneza Nikole Frankopana Tržačkog (1617-1622), *Rad JAZU*, 93, Zagreb, 1916., 211, 96-261.

³⁴ Usp. Ferdo ŠIŠIĆ, Vuk Krsto Frankopan Tržački, *Prosvjeta*, 2, Zagreb, 1894., 17-19; Radoslav LOPAŠIĆ, *Oko Kupe i Korane*, Zagreb: Matica hrvatska, 1895., 72-74, 252-253; Emilij LASZOWSKI, Dnevnik grofa Vuka K. Frankopana iz godine 1648. i 1649., *Starine JAZU*, 40, Zagreb, 1939., 75-102; HOŠKO, *Trsatski franjevci*, 130-136.

³⁵ Usp. LOPAŠIĆ, *Oko Kupe i Korane*, 193-194; LOPAŠIĆ, Spomenici Tržačkih Frankopana, 201-332.

³⁶ Usp. Saša POTOČNJAK, Prvotisak *Elegije* Frana Krste Frankopana iz 1656. godine (*Quaremoniae piae*, 1656.), *Fluminensia*, 30, Rijeka, 2018., 7-28.

³⁷ Usp. Franciscus GLAVINICH, *Czvit szvetih toyeszt sivot szvetih*, Bnecich. M. Pezzano, 1702., 1-2.

velikodušni, odani Katoličkoj crkvi i branitelji katoličke vjere protiv Osmanlija i heretika, pobožni vjernici, odani vladaru i moralno neporočni.³⁸ Svoje visoko poštovanje prema Frankopanima Glavinić će istaknuti i u djelu *Origine della Provincia Bosna Croatia*,³⁹ ali će se u isto vrijeme pokazati i kao vrstan autor koji kroz onovremena gledanja na prošlost i na aktualnu stvarnost stvara djela koja nisu samo historiografska ili pobožno-poučna nego sustavne metafizičke i metahistorijske konstrukcije s ciljem jačanja katoličke vjere u obrani od protestantizma nakon Tridenta, s posebnim osloncem na velikaške katoličke obitelji i cara.

Glavinić u svojim djelima stvara postavke i konstatacije koje uklapa u šire nacionalne, političke i povijesne koncepcije s određeni krajnjim ciljem, koji je jasno istaknut u uvodu djela *Historia Tersattana*, gdje govori kako je sve uredio: „na slavu Božju, u čast Presvete Djevice i svetaca, za spas duša i da koristi općem dobru.”⁴⁰ Time se Glavinić predstavio kao nositelj katoličke obnove s vrlo jasnim ciljevima, koje povjesničar fra Emanuel Hoško izvodi iz činjenice kako njegove knjige napisane na talijanskom jeziku očituju Glavinićevu nakanu da upozna kršćansku Europu i kako Hrvatska i Bosna nisu samo sastavni dio europske geopolitičke cjeline već i kršćanske zemlje koje valja čuvati i braniti od Osmanlija i prodora islama, dok su događaji na Trsatu od osobitog milosnog značenja za sav kršćanski svijet i njegovu povijest spasenja.⁴¹ Zbog toga je ovdje iznimno važna uloga Frankopana, gdje afirmira tezu o podrijetlu Frankopana od starorimskog roda Anicija, na koju su se pozivale i mnoge druge ugledne plemićke obitelji u Italiji te sami Habsburgovci, što Glavinić ističe s osobitim zadovoljstvom.⁴² Nadalje Glavinić naglašava kako su svojevremeno Frankopani bili gospodari velikog područja od Jadrana do Dunava ističući pritom da su kao gospodari Trsata bili od početaka povezani s franjevcima i njihovi osobiti dobročinitelji. Govori i da su često obnašali bansku čast, što tumači kao vlast potkralja, i da su uvijek bili u dobrim vezama sa Svetom stolicom, obiteljski povezani s rimskom plemićkom obitelji Barberini, a samim time i s papom Urbanom VIII., osnivačem Kongregacije za širenje vjere (*Congregatio de propaganda fide*).⁴³

Odanost Frankopana katoličkoj vjeri bila je za Glavinića na početku katoličke obnove vrlo važna u suzbijanju protestantizma i jačanju trijumfalnog tridentskog

³⁸ Usp. GLAVINICH, *Czvit szvetih toyeszt sivot szvetih*, 1-2.

³⁹ Usp. Francesco GLAVINICH, *Origine della Provincia Bosna Croatia*, Udine: Apresso Nicolò Schiratti, 1648., 19-20.

⁴⁰ Francesco GLAVINICH, *Historia Tersattana*, Udine: Apresso Nicolò Schiratti, 1648., 1-2.

⁴¹ Usp. HOŠKO, *Trsatski franjevci*, 136.

⁴² Usp. GLAVINICH, *Czvit szvetih*, 2-3.

⁴³ Usp. Isto.

katolicizma. Tu konstrukciju posebno je razradio u djelu *Historia Tersattana*, gdje je, kako to uočavaju Emanuel Hoško⁴⁴ i Saša Potočnjak, stvorio metahistorijsku vezu koja je trebala povezati nazaretsku obitelj, Frankopane i Trsat. Međutim uz to je Glavinić stvorio i metafizičku povezanost na historijskoj podlozi u kojoj je povezo Loreto, Frankopane i Trsat. U spomenutom djelu *Historia Tersattana*⁴⁵ istaknuo je kako su Frankopani generacijama nositelji baštine koju čuvaju franjevci u trsatskom svetištu, a koje su im na upravljanje povjerali Frankopani. Trsatsko svetište posebno je sveto mjesto, jer su ga sagradili Frankopani na mjestu gdje su anđeli 1291. iz Svete Zemlje prenijeli Nazaretsku kućicu, koja je potom 1294. prenesena u Loreto. Prema tome, Frankopani su začetnici trsatskog svetišta i čuvari nasljeđa Svete nazaretske kućice, te su samim time povezani i s Loretom.

Trsat, Loreto i Fran Krsto Frankopan

Od početka 14. stoljeća Loreto je bilo odredište hodočasnika, nezaobilazno i za one koji su išli obalnim putem prema svetištu sv. Mihaela Arkandela u Monte Gargano ili u Svetu Zemlju. U 15. i 16. stoljeću Loreto je postalo najvažnije europsko marijansko hodočasničko svetište, tako da ga je papa Lav X. 1520. izjednačio u važnosti sa svetištima u Jeruzalemu. Počevši od 15. stoljeća, Loreto je hodočasničko odredište kraljeva i kraljica, prinčeva, kardinala i papa, koji su ostavljali zavjetne darove za primljene milosti. U 16. i 17. stoljeću njima su se pridružili drugi plemići, vođe, pjesnici, pisci, izumitelji, utemeljitelji vjerskih redova, filozofi, umjetnici, budući sveci i blaženici. U baroknom razdoblju kult Crne Madone iz Loreta postao je dio identiteta katoličke obnove marijanskog štovanja, a Loretske (Lauretanske) litanije sastavni su dio svih marijanskih pobožnosti.⁴⁶ Na tom tragu treba promatrati i hodočašće Vuka II. Krste Tržačkog i njegova sina Gašpara II. u Loreto, koji su uz to i osobno povezani sa svetištem preko Trsata.

Na tragu proučavanja Saše Potočnjak, Fran Krsto Frankopan u svojem je djelu *Elegija* razradio metahistorijsku tradiciju koju je stvorio Franjo Glavinić povezujući Trsat, Loreto i Frankopane. To poetsko djelo prati Glavinićevu konstrukciju, a cilj mu je prezentacija roda Frankopana i njegove povezanosti s trsatskim svetištem, a samim time posredno i s Loretom.⁴⁷ Međutim, uza spomenutu

⁴⁴ Emanuel HOŠKO, Barokna historiografija o Trsatskom svetištu, *Dometi*, 24, Rijeka 1991., 56; POTOČNJAK, Prvotisak *Elegije* Frana Krste Frankopana, 17-19.

⁴⁵ Usp. GLAVINICH, *Historia Tersattana*, 8-11.

⁴⁶ Usp. Herbert THURSTON, Santa Casa di Loreto, u: *The Catholic Encyclopedia* (Charles Georg Herbermann – Edward A. Pace – Condé Benoist Pallen – Thomas J. Shahan – John J. Wynne ur.), XIII, New York: Robert Appelson Company, 1912., 88-90; Nanni MONELLI, *La Santa Casa di Loreto - La Santa Casa di Nazaret*, Loreto: Edizioni lauretane, 1997.; Giuseppe SANTARELLI, *La Santa Casa di Loreto*, Loreto: Edizioni lauretane, 2003.

⁴⁷ Usp. POTOČNJAK, Prvotisak *Elegije* Frana Krste Frankopana, 16-25.

metahistorijsku podlogu, ne može se ne uočiti i metafizička razina preko koje se nastoji Frankopane, kao utemeljitelje trsatskog svetišta i baštinike tradicije Nazaretske kućice vezane uz svetište, posredno dovesti u izravnu vezu s Loretom. Osim što je Glavinić u *Historii Tersattani* već postavio takvu metafizičku konstrukciju⁴⁸, Fran II. Krsto Frankopan u svojoj *Elegiji* iskoristio je razvijenu i popularnu trsatsko-loretsku historiografiju 16. i 17. stoljeća⁴⁹ i uz djelo koje veliča njegov vlastiti rod stvorio je i metafizičku vezu Loreta i Trsata, odnosno povezao je dvije duhovne stvarnosti u jednu snažnu tradiciju koja povezuje Frankopane, Trsat, Loreto i trsatske franjevce. Njegovi opisi loretske Crne Madone i korištenje karakterističnih baroknih metafora „oplakivanja“ svakako daju djelu i snažnu duhovnu dimenziju barokne pobožne poetike.

Fran Krsto Frankopan svakako je motiviran za pisanje djela i vlastitim obiteljskim porijeklom. Po svojem rođenju pripada obitelji europske aristokracije, povezane sa Svetom stolicom i snažnoga katoličkog identiteta. Na isusovačkom se učilištu u Grazu vodi u maticama kao prinčevskog roda, jer je povezan s obitelji Frangipani. Fran Krsto je i talijanski markiz u posjedu grada Nemija, oženjen je Julijom Anom di Naro, nećakinjom kardinala Antonija Barbierinija, iz rimske aristokratske obitelji Barberini,⁵⁰ što ukazuje na visok rang Frana Krste Frankopana unutar hrvatsko-talijanskih aristokratskih obitelji. Osim povijesnih obiteljskih veza Frankopana s talijanskom aristokracijom, njihove povijesne reputacije i bogatstva, u baroknom razdoblju bilo je vrlo važno prigodno imati i snažnu duhovnu, metafizičku, komponentu vlastitog porijekla. Metahistorijska baza barokne historiografije, koju je stvorio Franjo Glavinić, u *Elegiji* ili *Divotnom plaču*⁵¹ dobiva i svoju metafizičku dimenziju. Tužaljka, odnosno „pobožni plač“, nad kućicom koja je s Trsata prenesena u Loreto, uklapa se u klasičnu latinsku baroknu poetiku, s ciljem duhovnog povezivanja Trsata i Loreta, a koji Frankopanima daje određenu sakralnu ulogu u povezivanju tih dvaju svetišta. Popularni barokni kult Crne Madone iz Loreta izvrstan je okvir unutar kojega se može savršeno uklopiti taj metahistorijski i metafizički konstrukt povezanosti Trsata, Loreta i Frankopana, koji je nastao unutar kruga trsatskih franjevača katoličke obnove. Trsatski će franjevački samostan i svetište nakon tragične

⁴⁸ Usp. GLAVINICH, *Historia Tersattana*, 8-11.

⁴⁹ Usp. HOŠKO, Barokna historiografija o Trsatskom svetištu, 51-58; POTOČNJAK, Prvotisak *Elegije* Frana Krste Frankopana, 19-20.

⁵⁰ Usp. Zoran KRAVAR, Fran II. Krsto Tržački Frankapan, *Hrvatski biografski leksikon* (Macan, Trpimir ur.), IV., Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998., 402.

⁵¹ Usp. Slavko JEŽIĆ, Fran Krsto Frankopan kao književnik, *Savremenik*, 10, Zagreb, 1915., 468-473; Slavko JEŽIĆ, Talijanske pjesme Frana Krste Frankopana, *Nastavni vjesnik*, 29, Zagreb 1920-1921., 123-130.

sudbine posljednjeg Frankopana ostati jedini prostor, nakon nasilnog *damnatio memoriae*, u kojem će se čuvati trajna memorija na Frankopane.

Zrinski i franjevci

Zrinski i franjevci u razdoblju 13. – 17. stoljeća

Hrvatska plemićka obitelj Zrinski ogranak je srednjovjekovnoga velikaškog roda knezova Bribirskih ili Šubića. U povijesti će Bribirski knezovi ostati zapamćeni kao velikaški rod koji je u razvijenom i kasnom srednjem vijeku obilježio povijesnu, kulturnu i političku povijest Hrvatske. Knezovi Bribirski bili su i aktivni dionici vjerskog života srednjovjekovne Hrvatske,⁵² a zabilježeni su i kao pokrovitelji franjevac.⁵³ Jedan od najstarijih franjevačkih samostana u Dalmaciji osnovan je oko 1247. u Bribiru na posjedu Bribirskih knezova.⁵⁴ Fabianich navodi kako je franjevce u Bribir doveo skradinski biskup Bartolomej (1240. – 1248.), koji se kasnije povukao u njihov samostan i tamo umro.⁵⁵ Farlati piše kako je franjevački samostan u Bribiru osnovan „... non multis annis post mortem S. Francisci“⁵⁶. Bribir je središte roda Bribirskih knezova, a sudeći prema vrijednim donacijama Šubića Bribirskih franjevačkom samostanu i crkvi sv. Marije u Bribiru, moguće je da je samostanska crkva bila i obiteljski mauzolej. Izvori spominju kako su Šubići darovali samostanu i crkvi velike posjede, vrlo vrijedne paramente, predmete od zlata i srebra, knjige i mnoge vrijedne liturgijske predmete. Među knjigama koje su darovali samostanu nalazi se i mistično-duhovni spis *Breviloquium sancti Bonaventurae*⁵⁷.

Franjevački samostan za koji se sigurno zna da je bio zadužbina Bribirskih knezova jest samostan sv. Ivana Krstitelja u Skradinu. Osnivanje samostana, prema

⁵² Usp. Nada KLAJČ, Bribirski knezovi, u: *Hrvatski biografski leksikon* (Stipčević, Aleksandar ur.), I., Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989., 308-314; Stjepan ANTOLJAK, Ban Pavao Bribirski »Croatorum dominus«, *Radovi instituta JAZU u Zadru*, 19, Zadar, 1972., 5- 62.

⁵³ Usp. Marijan ŽUGAJ, *I Conventi dei Minori Conventuali tra i Croati dalle origine fino al 1500*, Roma: Edizioni Miscellanea Francescana, 1989., 67; Donato FABIANICH, *Storia dei Frati Minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossnia fino ai giorni nostri*, I., Zara: Tip. Fratelli Battara, 1863., 137, 150.

⁵⁴ Usp. *Bullarium Franciscanum* (Eubel, Konrad ur.), Romae: Collegium S. Bonaventurae ad Claras Aquas, 1898., 599 (dalje: BF V); *Analecta Franciscana sive Chronica aliaque varia documenta ad historiam Fratrum Minorum spectantia*, IV., Ad Claras Aquas (Quaracchi): Typographia Collegii S. Bonaventurae, 1885., 582. (dalje: AF IV)

⁵⁵ Usp. FABIANICH, *Storia dei Frati Minori*, I., 438; Kosjenka LASZLO KLEMAR, Srednjovjekovni franjevački samostan i crkva sv. Marije u Bribiru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 43, Split, 2016., 88-105.

⁵⁶ Daniele FARLATO, *Illyricum Sacrum*, IV., Venetiis: Apud Sebastianus Coleti, 1769., 14.

⁵⁷ Usp. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* (Ljubić, Šime ur.), II, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1868., 418; *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* (Smičiklas, Tadija ur.), X., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1912., 601. (dalje: CD X).

izvorima, obično se datira u 1299. ili 1319. godinu. U pismu pape Ivana XII. od 20. lipnja 1319. spominje se kako je ban Mladen pripremio sve kako bi primio franjevce u samostan kod crkve sv. Ivana.⁵⁸ Međutim franjevačka je prisutnost u Skradinu starija. U dokumentu od 7. travnja 1299. spominje se kako ban Pavao i njegova žena, banica Urša, započinju izgradnju čak dva samostana s crkvama – sv. Ivana Krstitelja za franjevce i sv. Elizabete za sestre klarise, kojima je poglavarica bila banova sestra Stanislava.⁵⁹ Martin Žugaj komparacijom različitih izvora smatra kako su franjevci došli u Skradin na poziv bana Pavla Šubića već oko 1270. godine.⁶⁰

Samostan sv. Vida u Karinu osnovan je oko 1429. godine na temeljima starijega benediktinskog samostana.⁶¹ Pomoć u izgradnji novog samostana franjevcima je pružila Elizabeta Šubić, udovica bana Nikole Šubića, koja im je za izgradnju poklonila polja, vinograde, maslinike i druga dobra ukupne veličine 13 hektara.⁶² Samostan je 1463. postao opservantski.⁶³ Nakon smrti Pavla II. godine 1347., nagodbom njegova najmlađega brata Grgura II., skrbnika Pavlova sina Jurja III., s kraljem Ludovikom I. Anžuvincem, Ostrovica i Lučka županija predane su kralju u zamjenu za Zrin u Slavoniji, čime je utemeljena loza knezova Zrinskih. U Zrinu je oko 1432. osnovan već spomenuti samostan sv. Katarine⁶⁴, koji je uništen uslijed osmanlijskog osvajanja Zrina 1578. godine.⁶⁵

Zrinski i franjevci u 17. stoljeću

Usljed pomicanja granice s Osmanlijama prema zapadu posjedi Zrinskih pomicali su se prema sjeveru i zapadu. U razdoblju 1546. – 1691. godine Zrinski su vladali Međimurjem. Zbog neposredne osmanlijske opasnosti, na svojim posjedima u Međimurju gradili su uglavnom fortifikacijske objekte,⁶⁶ dok je osni-

⁵⁸ Usp. BF V, 170; Usp. Lucas WADDING, *Annales Minorum*, VI., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 598; *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, II, 311.

⁵⁹ Usp. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* (Ljubić, Šime ur.), I., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1868., 190, 311; *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, (Smičiklas, Tadija ur.), VII., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1909., 331; FABIANICH, *Storia dei Frati Minori*, 93.

⁶⁰ Usp. ŽUGAJ, *I Conventi dei Minori Conventuali tra i Croati*, 153.

⁶¹ Usp. Donato FABIANICH, *Storia dei Frati Minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bosnia fino ai giorni nostri*, II., Zara: Tip. Fratelli Battara, 1863., 313

⁶² Usp. FABIANICH, *Storia dei Frati Minori*, II., 314.

⁶³ Usp. FERMENTŽIN, *Acta Bosnae*, 279.

⁶⁴ Usp. WADDINGUS, *Annales minorum*, XV., 398; MANDIĆ, *Franjevačka Bosna*, 150.

⁶⁵ Usp. Francesco GONZAGA, *De origine seraphicae religionis franciscanae, eiusq. progressibus, de Regularis Observantiae institutione, forma, administrationis, ac legibus, admirabilique eius propagatione*, Venetiis: Ex typographia Dominici Imberti, 1603., 445.

⁶⁶ Usp. Nataša ŠTEFANEK, *Heretik njegova veličanstva*, Zagreb: Barbat, 2001., 95.

vanje franjevačkog samostana i crkve u Čakovcu bila njihova najveća investicija u sakralne objekte u Međimurju.

Krajem 16. stoljeća opće prilike u hrvatskim zemljama bile su vrlo teške. Ne-prekidno, gotovo stoljetno ratovanje s Osmanlijama iscrpljivalo je Hrvatsku gospodarski i demografski. Prekretnicu je predstavljala Bitka kod Siska 1593. koja je zaustavila osmanlijsko napredovanje, ali pogranični sukobi i dalje su postojali. S druge strane teško gospodarsko stanje u zemlji dodatno je pogoršao Tridesetogodišnji rat. Pojava reformacije u hrvatskom zemljama sredinom 16. stoljeća pojačala je krizu vjerskog života. Među hrvatskim plemstvom upravo su Zrinski, feudalni gospodari Međimurja, potaknuli širenje protestantizma na svojim posjedima. Nakon pogibije Nikole IV. Šubića Zrinskog 1566., njegov sin i nasljednik Juraj IV. izgubio je posjede između Kupe i Une, a u crkvenoj politici priklonio se protestantizmu.⁶⁷ Juraj IV. Zrinski službeno je prihvatio protestantizam 1570. godine. Katoličke svećenike protjerao je iz Međimurja, a na njihovo mjesto doveo je luteranske i kalvinističke propovjednike. Pavlini iz samostana sv. Jelene, iako pod stalnim pritiskom, održavali su katoličku vjeru u selima Sveta Jelena (Šenkovec) i Mačkovec.⁶⁸ Lopašić navodi kako je i Nikola IV. bio simpatizer protestantizma, ali nikada nije uz njega pristao.⁶⁹ Juraj IV. umro je 1603. godine i pokopan je u obiteljskoj grobnici u sklopu pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni. Njegovi sinovi Nikola VI. i Juraj V. odgojeni su kao protestanti, ali su se s vremenom počeli približavati Katoličkoj crkvi, osobito nakon sloma čeških protestanata u bitci kod Bijeje gore 1620. godine i početka snažnoga protureformacijskog djelovanja Habsburgovaca.⁷⁰ U hrvatskim zemljama katolička obnova početkom 17. stoljeća bila je u punom zamahu, a odredbe Hrvatskog sabora protiv protestanata i naposljetku zabrana protestantizma u Hrvatskoj doveli su do obraćenja Jurja V. na katoličku vjeru oko 1623. godine, dok se za Nikolu VI. ne zna točna godina prelaska na katoličku vjeru.⁷¹ Juraj V. započeo je rekatolicizaciju Međimurja uz pomoć zagrebačkih biskupa Petra Petretića i Benedikta Vinkovića.⁷²

⁶⁷ Usp. Daniel PATAFTA, Protureformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Podravina*, 4, Koprivnica, 2005., 37-39; Stanko JAMBREK, *Reformacija u hrvatskim zemljama u europskom kontekstu*, Zagreb: Srednja Europa, Biblijski institut, 2013., 217-221.

⁶⁸ Usp. Ivan DAMIŠ, Pavlini i pavlinski samostan Sveta Jelena kod Čakovca (1376.-1786.), *Marulić*, 23, Split 1990., 650-660.

⁶⁹ Usp. Radoslav LOPAŠIĆ, *Karlovac: poviest i mjestopis grada i okolice*, Zagreb: Matica hrvatska, 1879., 115.

⁷⁰ Usp. PATAFTA, Protureformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, 41.

⁷¹ Usp. Franjo BUČAR, *Povijest reformacije i protureformacije u Međimurju i susjednoj Hrvatskoj*, Varaždin: St. pl. Platzer, 1913., 17; DAMIŠ, Pavlini i pavlinski samostan Sveta Jelena, 657; Đuro ŠKVORC, Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski, u: *Povijest obitelji Zrinski* (Ladić, Zoran; Vidmarović, Đuro ur.), Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 246.

⁷² Usp. PATAFTA, Protureformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, 41; JAMBREK, *Reformacija u hrvatskim zemljama*, 221-222; ŠKVORC, Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski, 246.

Nakon smrti Nikole VI. 1625. i Jurja V. 1626. godine, Jurjevim malodobnim sinovima Nikoli VII., rođenom u Čakovcu 1620., i Petru IV., rođenom u Vrbovcu 1621., kralj Ferdinand II. za skrbnike određuje zagrebačkog biskupa Petra Domitrovića i saborskog protonotara Stjepana Patačića, koji su se trebali pobrinuti da budu odgojeni u katoličkoj vjeri.⁷³ Zato su školovani kod isusovaca u Grazu i Trnavi i u blizini carskog dvora u Beču.⁷⁴ Njihovim djelovanjem rekatolicizacija Međimurja dosegla je svoj vrhunac i išla je prema završetku.

Spominjani Franjo Glavinić, trsatski franjevac, posvetio je braći Zrinski svoje djelo *Četiri poszlidnya človika iz 1628. godine: „Illustrissimis Dominis D.D. Nicolao, et Petro Comitibus perpetuis a Zrino etc. filiis quond. Illustrissimi D.D. Georgi Comiti perpetui de Zrino, etc. Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Bano seu Proregis, etc.”*⁷⁵ Kao pisac katoličke obnove Glavinić braći Zrinski izriče želju da idu stopama svojih slavni predaka čuvajući i braneći katoličku vjeru, da ostanu vjerni caru i da obnove odanost franjevačkom redu kao i njihovi preci.⁷⁶ Na poseban način ističe herojstvo i vjernost katoličanstvu njihova oca Jurja V. te se nada kako će oni nastaviti njegovo djelo odanosti Katoličkoj crkvi.⁷⁷ Kao i kod Frankopana, Glavinić među mnogim krepostima koje kao hrvatski velikaši moraju imati osobito ističe odanost Katoličkoj crkvi i obranu katoličke vjere. Svjestan da su dio nižeg plemstva i Zrinski, kao predstavnici velikaša, u 16. stoljeću prihvatili protestantizam, Glavinić kao nužnu vrlinu hrvatskog velikaša ističe njegovu privrženost katolicizmu, jer su Hrvati po vjeri katolici.⁷⁸ Glavinić braći Nikoli i Petru Zrinskom navodi kao uzor lik Nikole Šubića Zrinskog, sigetskog junaka, njihova pretka, koji je branio katoličku vjeru i svoj narod od Osmanlija, a njegova slavna djela nastavio je njegov potomak i njihov otac Juraj V. Kod Jurja V., osim Osmanlija, Glavinić naglašava i njegovu borbu protiv protestanata u Tridesetogodišnjem ratu, gdje je izvojevao važne pobjede protiv protestanta Gabriela Bethlena.⁷⁹ Glavinić je osobito cijenio cara Ferdinanda II.

⁷³ Usp. ŠKVORC, *Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski*, 246.

⁷⁴ Usp. Zoran LADIĆ, *Studenti iz Hrvatske na sveučilištima u Grazu i Trnavi potkraj 16. i u 17. st.*, u: *Zbornik radova Isusovci u Hrvata* (Horvat, Vladimir ur.), Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove; Hrvatski povijesni institut, 1992., 249; Kvetoslava KUČEROVA, *Trnavsko sveučilište i njegovo mjesto u kulturnim kontaktima s Hrvatima*, u: *Spomenica Ljube Bobana* (Kolar-Dimitrijević, Mira ur.), Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996., 113-121.

⁷⁵ Franjo GLAVINICH, *Četiri poszlidnya človika, Benetctih: Polag Ivana Salis, 1628.*, 2.

⁷⁶ Usp. GLAVINICH, *Četiri poszlidnya človika*, 2.

⁷⁷ Isto, 3.

⁷⁸ Usp. GLAVINICH, *Historia Tersattana*, 58.

⁷⁹ Usp. GLAVINICH, *Četiri poszlidnya človika*, 4.

kao velikog provoditelja katoličke obnove i protivnika protestanata⁸⁰, zato braći Zrinski naglašava odanost njihova oca caru.

Međutim Glavinić svojim književnim radom čini i više, on zna da su najvažnije hrvatske velikaške obitelji Zrinski i Frankopani bile rodbinski povezane. Vuk Krsto Frankopan, kojemu je posvetio *Czvit Szvetih*, bio je blizak prijatelj s Jurjem VI. Zrinskim, a on sam obojicu ih je osobno poznao. Sve se to uklapa u Glavinićeve šire koncepcije očuvanja i obnove katoličke vjere među katoličkim slavenskim, odnosno hrvatskim, stanovništvom, kojemu su plemići pozvani biti ponos i čuvari državnog integriteta.

Nikola i Petar Zrinski i dolazak franjevacu u Čakovec

Krajem 16. stoljeća započela je i franjevačka obnova u Hrvatskoj. Franjo Glavinić provodio je uspješnu obnovu franjevačkog života na području Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa,⁸¹ dok je tu zadaću uspješno započeo u ostatku hrvatskih zemalja Franjo Drašković, koji je na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće bio dva puta provincijal Ugarske provincije sv. Marije, gvardijan na Kaptolu u Zagrebu i zamjenik provincijala za hrvatski dio spomenute franjevačke provincije.⁸² Tijekom 17. stoljeća među hrvatskim franjevcima Ugarske provincije sv. Marije dozrijevala je postupno ideja o odvajanju i osnivanju zasebne hrvatske provincije. Prvi je tu ideju izrazio Franjo Drašković, a prvi poticaj dao je zagrebački biskup Petar Petretić. Biskup je poslao niz pisama u Rim i samom ugarskom provincijalu tražeći da se od osam samostana Ugarske provincije i pet samostana Hrvatsko-kranjske provincije osnuje zasebna hrvatska provincija.⁸³ U tome su uspjeli Pavao Jančić de Tauris i Timotej Međurečki. Dozvolom generalnog definitorija franjevačkog reda i Kongregacije za biskupe i redovnike osnovana je 1654. Ilirska (hrvatska) kustodija sv. Ladislava sa sjedištem u Zagrebu, ali samo od hrvatskih samostana Ugarske provincije.⁸⁴

Organizacijsko jačanje novouspostavljene hrvatske kustodije nastavljeno je osnivanjem novih samostana. U dogovoru s banom Nikolom Zrinskim i bi-

⁸⁰ Usp. GLAVINICH, *Origine della Provincia Bosna Croatia*, 10-11.

⁸¹ Usp. Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000., 28, 65; Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001., 475-476; Marijan ŽAGAR, O životu i djelu Franje Glavinića, u: *Zbornik radova o Franji Glaviniću* (Hercigonja, Eduard ur.), Zagreb: JAZU, 1989., 55-61.

⁸² Usp. Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2002., 33-34; Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevačka obnova u sjevernom dijelu banske Hrvatske sredinom XVII. stoljeća*, *Kačić*, 4, Split, 1971., 85-88.

⁸³ Usp. HOŠKO, *Franjevačka obnova*, 88; HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj*, 153.

⁸⁴ Usp. Lucas WADDING, *Annales Minorum*, XXX., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1951., 222; HOŠKO, *Franjevačka obnova*, 90; HOŠKO, *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj*, 155-156.

skupom Petrom Petretićem, zbog efikasnije rekatolizacije Međimurja, odlučeno je da se u Čakovcu sagradi novi franjevački samostan.⁸⁵ Kustod Maksimilijan Tkalčević 21. travnja 1659. obavještava biskupa Petretića kako su franjevci spremni prihvatiti ponudu Nikole Zrinskog i doći u Čakovec, ali da ne žele prihvatiti vođenje župe.⁸⁶ Dolasku franjevaca u Čakovec protivili su se pavlini iz samostana sv. Jelene koji su u dolasku franjevaca u Međimurje vidjeli gubitak svojih dotadašnjih privilegija.⁸⁷ Na pavlinske prigovore odgovor je dao o. Ilija Jambrešić, a zadovoljili su i biskupa Petretića i bana Nikolu Zrinskog.⁸⁸ Snažna podrška biskupa Petretića i odobravanje bana Nikole Zrinskog nisu išli u prilog pavlinima. Biskup Petretić uputio je pavline da svoje prigovore pošalju Svetoj stolici, a franjevcima je u srpnju 1659. preporučio da uz njegovu i banovu podršku započnu svoj rad u Međimurju, dok pavlini čekaju odgovor Svete stolice.⁸⁹

Prvu crkvu, odnosno kapelicu, sv. Nikole biskupa, bez zvonika, sagradio je Nikola Zrinski oko 1659. u blizini svojega dvora u Čakovcu. Zrinski je pribavio drvenu građu i osigurao graditelje za samostan koji je mogao primiti do dvadesetak franjevaca. Ispred starog, drvenog samostana nalazio se prostran trg oko kojeg se počela formirati uža gradska jezgra i održavati sajmovi. Otac Franjo Kozmus, opunomoćenik Nikole Zrinskoga, kaže da su franjevci već po dolasku u Čakovec, početkom 1659., stekli takav ugled da ih je „presvijetli gospodin grof ban imenovao svojim kapelanima i nikako ih nije više htio otpustiti, a njihov odlazak bio bi na veliku štetu pobožnosti koju su već razvili kod vjernika mještana“⁹⁰. Prva šestorica franjevaca došla su u Čakovec 1659. godine, predvođena predstojnikom o. Benediktom Juranom. U veljači ili početkom ožujka 1659. u Čakovec su došli o. Benedikt Juran kao prvi predstojnik, o. Ferdinand Szelniczey, o. Franjo Riđanec i o. Franjo Fejerváry kao propovjednici te br. Juraj Szenko i br. Vinko Stefanović kao braća laici.⁹¹ U početku su bili nastanjeni po građanskim kućama sve dok im nije izgrađen samostan. U oporuci koju je

⁸⁵ Usp. Arhiv Hrvatske franjevačke provincije Zagreb (dalje: AHFPZ), fond: *Miscelanea*, 1660. - 1887., kut. B-VI-2a, Pismo kustoda Maksimilijana Tkalčevića biskupu Petru Petretiću od 6. IV. 1659.

⁸⁶ Usp. Arhiv franjevačkog samostana u Čakovcu (dalje: AFŠČ), fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Lis cum Pavlinis de ingressu Franciscanorum Chaktormiam 1659, 2.

⁸⁷ Usp. AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Lis cum Pavlinis de ingressu Franciscanorum Chaktormiam 1659, 14-15.

⁸⁸ Usp. AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Lis cum Pavlinis de ingressu Franciscanorum Chaktormiam 1659, 16-19.

⁸⁹ Usp. AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Pro Patribus Franciscanus die ultima Julij anni 1659 Zagrabiae extractum - Victoria de ingressu Chaktornyam, 4-22.

⁹⁰ AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Pro Patribus Franciscanus die ultima Julij anni 1659 Zagrabiae extractum - Victoria de ingressu Chaktornyam, 1-3.

⁹¹ Usp. AHFPZ, fond: *Rukopisne knjige*, kut. F-1b, Matricula officiorum Provinciae Sancti Ladislai Regis, 7.

Nikola Zrinski napisao u travnju 1662. franjevcima je deset godina poslije svoje smrti osigurao velike količine žita, mesa i vina. Poslije njegove smrti franjevci su bili pod zaštitom njegova brata Petra.⁹² U franjevačkom samostanu u Čakovcu i danas se čuva portret Nikole Zrinskog s natpisom: *Com. Nicolaus a Zrino Regn. Dalm. Croat. et Slav. Banus ac PP Franciscanosrum Prov. S. Ladislai Chaktorn, introductor et illocator Ao 1659*. Iako ga je u izgradnji pravog i prostranog samostana spriječila smrt, bio je i ostao uvoditelj franjevacu u Čakovec. Nikolov brat Petar Zrinski ne dovodi se u neku posebnu vezu s čakovečkim franjevcima, osim što je preuzeo bratovo pokroviteljstvo nad samostanom, dok je njegov sin Adam Zrinski ostao usko povezan s redovničkom zajednicom koja je njegovala sjećanje na njegova oca, utemeljitelja samostana.

Grof Adam Zrinski sa suprugom groficom Marijom Lamberg bio je 11. ožujka 1686. na ručku u franjevačkom samostanu u Čakovcu te je obećao da će svojim novcem sagraditi zidani samostan i crkvu. Adam Zrinski napisao je 5. travnja 1686. u Beču svoju oporuku u kojoj napominje kako namjerava ostvariti svoje obećanje čakovečkim franjevcima. Spominje kako je od uprave Provincije sv. Ladislava tražio i dobio pravo na zakladu kako bi u budućoj samostanskoj crkvi sagradio kapelu u čast Vjernih mrtvih, gdje bi se dnevno služile mise, za koje je odredio 1.500 forinti. U dodatku oporuci koji je napisao u dvorcu u Pribislavcu 23. travnja 1686. povećao je svotu s 1.500 forinti na 2.000 forinti i tomu je dodao još 500 forinti za izgradnju samostana. Njegova zaklada za izgradnju samostana i crkve u Čakovcu zvala se *Sexcentos Hungaricules*⁹³. Nakon njegove smrti 1691. godine Ugarska komora proglasila je obitelj Zrinski izumrlom i započela je s popisivanjem njezine imovine. Komora nije priznala oporuku Adama Zrinskog, stoga su se čakovečki franjevci obratili caru Leopoldu I., koji im je pismom od 25. lipnja 1701., upravljenim na gvardijana o. Martina Šimunčića, priznao oporučno dodijeljenu zakladu grofa Adama Zrinskog i povisio svotu za izgradnju samostanske zgrade na 600 forinti.⁹⁴

Dolazak franjevacu u Čakovec bio je u interesu zagrebačkih biskupa, bana Nikole Zrinskog i samih franjevacu Kustodije sv. Ladislava. Zagrebački biskup Petar Petretić vidio je u franjevcima novo snažno uporište za dovršetak rekatalizacije Međimurja i preko novoosnovane kustodije sv. Ladislava sa sjedištem u Zagrebu jaču povezanost sa zagrebačkim biskupima. Ban Nikola Zrinski podu-

⁹² AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Origo et structura huius venerabilis Conventus Chaktornensis Patrum Franciscanorum, 3-5.

⁹³ AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Origo et structura huius venerabilis Conventus Chaktornensis Patrum Franciscanorum, 7-37.

⁹⁴ AFŠČ, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1., Origo et structura huius venerabilis Conventus Chaktornensis Patrum Franciscanorum, 37-39.

pirao je dolazak franjevacu radi dovršetka rekatolizacije Međimurja, ali i zbog ekonomskih razloga, jer je nastojao od Čakovca učiniti novo središte Međimurja, odmah uz njegov dvorac. Franjevački samostan trebao je postati i postao je središnja točka nove urbane i gospodarske jezgre koja je bila pod punom kontrolom obitelji Zrinskih, udaljena od pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni. Naime stvaranjem nove urbane jezgre svi dotadašnji sajmovi koji su se održavali kod pavlinskog samostana sada su prebačeni u Čakovec na trg ispred novoga franjevačkog samostana. Hrvatskim franjevcima novoosnovane Ilirske (Hrvatske) kustodije sv. Ladislava time je omogućeno daljnje širenje na uskom prostoru sjeverne i sjeverozapadne Hrvatske, ali i osigurana budućnost prerastanja u Provinciju.

Zaključak

Posljednji izdanci dvaju hrvatskih velikaških rodova, Zrinskih i Frankopana, Fran Krsto Frankopan i Petar Zrinski svojom smrću 1671. godine ostali su trajno upisani u memoriji hrvatskog naroda tijekom idućih stoljeća. Njihova nasilna smrt nakon neuspjele urote dovela je do nestanka najjačih i najvažnijih plemićkih obitelji hrvatskoga novog vijeka. Uništavanje, pljačkanje i konfiskacija njihovih posjeda doveli su do brisanja tragova tih velikaških obitelji, ali i do ekonomskog nazadovanja hrvatskih zemalja zbog važne uloge koju su članovi tih obitelji imali u cjelokupnom životu Hrvatskoga Kraljevstva tijekom stoljeća. Franjevački samostani na Trsatu i u Čakovcu ostali su mjesta u kojima je stoljećima očuvana memorija na njihove osnivače. Trsat, svetište, zadužbina i mauzolej Frankopana, očuvao je sjećanje na svoje utemeljitelje, a metahistorijska i metafizička povezanost Frankopana s Loretom, preko Trsata, koju je razvio franjevac Franjo Glavinić, imala je snažnu ulogu u vrijeme katoličke obnove, ali je ostavila i trag u poeziji i duhovnosti Frana Krste Frankopana. Čakovečki franjevci očuvali su memoriju na svojeg utemeljitelja Nikolu Zrinskog, brata Petra Zrinskog, i njegova sina Adama, kao posljednja vjerska institucija usko povezana s posljednjim Zrinskima. Stoljetne veze franjevacu sa Zrinskima i Frankopanima nastavile su se od srednjega vijeka do nesretnog skončanja posljednjih izdanka tih velikaških obitelji. Odnosi obitelji Frankopan s Crkvom bili su stoljećima vrlo bliski, a sami Frankopani razvili su neprekinutu tendenciju podupiranja i zaštite Katoličke crkve na tragu mediteranske duhovne baštine katoličanstva. Zrinski su tijekom srednjeg vijeka djelovali u odnosu prema Crkvi u skladu s normama toga vremena čuvajući svoju autonomiju spram crkvenih institucija. Protestant-ska epizoda obitelji Zrinski pokazuje njihovu uključenost u srednjoeuropski duhovni krug, gdje je njihova stoljetna pragmatičnost u odnosima s Crkvom

najbolje došla do izražaja. Slom protestantizma u Srednjoj Europi tijekom Tridesetogodišnjeg rata doveo je Zrinske ponovno u katolički tabor. Neprekinuto djelovanje zadužbina Trsata i Čakovca osiguralo je očuvanje trajne memorije na njihove osnivače i pokrovitelje. Portreti, grbovi, pisani dokumenti i zavjetni darovi svjedoci su snažnih veza Frankopana i Zrinskih s crkvenim redom koji je također duboko obilježio hrvatsku povijest od dolaska prvih franjevaca na hrvatsko tlo u prvoj polovici 13. stoljeća.

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori

Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Eusebius FERMENDŽIN, *Acta Croatiae potissimum ecclesiastica* (rukopis), signatura XV/24/16, svezak III.

Arhiv Hrvatske franjevačke provincije Zagreb, fond: *Miscelanea*, 1660. - 1887., kut. B-VI-2a.

Arhiv franjevačkog samostana u Čakovcu, fond: *Osnivanje samostana*, kut. 1.

Arhiv Hrvatske franjevačke provincije Zagreb, fond: *Rukopisne knjige*, kut. F-1b, *Matricula officiorum Provinciae Sancti Ladislai Regis*.

Arhiv franjevačkog samostana u Požegi, *Miscellanea I*.

Objavljeni izvori

Analecta Franciscana sive Chronica aliaque varia documenta ad historiam Fratrum Minorum spectantia, IV., Ad Claras Aquas (Quaracchi): Typographia Collegii S. Bonaventurae, 1885.

Bullarium Franciscanum (Eubel, Konrad ur.), Romae: Collegium S. Bonaventurae ad Claras Aquas, 1898.

Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, (Smičiklas, Tadija ur.), VII., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1909.

Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae (Smičiklas, Tadija ur.), X., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1912.

EUBEL, Conradus. *Hierarchia catholica medii aevi, sive summorum pontificum, S.R.E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series...*: Ab anno 1431 usque ad annum 1503, II., Monasterii: Sumptibus et typis librariae Regensbergianae, 1914.

FABIANICH, Donato. *Storia dei Frati Minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossnia fino ai giorni nostri*, I., Zara: Tip. Fratelli Battara, 1863.

FABIANICH, Donato. *Storia dei Frati Minori dai primordi della loro istituzione in Dalmazia e Bossnia fino ai giorni nostri*, II., Zara: Tip. Fratelli Battara, 1863.

FARLATO, Daniele. *Illyricum Sacrum*, IV., Venetiis: Apud Sebastianus Coleti, 1769.

- FERMENDŽIN, Eusebius. *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752, Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium*, 1892.
- GREIDERER, Vigili. *Germania Franciscana seu Chronicon geographo - historicum Ordinis S. P. Francisci in Germania*, II., Oeniponte: Trattner, 1777.
- Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* (Ljubić, Šime ur.), I., Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1868.
- Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* (Ljubić, Šime ur.), II, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1868.
- THEINER, Augustin. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita*, I., Romae: Typs Vaticanis, 1859.
- WADDING, Lucas. *Annales Minorum*, VI., IX., XII., XIV., XXX., XV., Quaracchi: Frati Editori di Quaracchi, 1933., 1951.

Literatura

- ANTOLJAK, Stjepan. Ban Pavao Bribirski „Croatorum dominus“, *Radovi instituta JAZU u Zadru*, 19, Zadar, 1972., 5-62.
- BOLONIĆ, Mihovil. Crkveni patronat na području Senjsko-modruške biskupije, *Senjski zbornik*, 5, Senj, 1973., 219-318.
- BUČAR, Franjo. *Povijest reformacije i protureformacije u Međimurju i susjednoj Hrvatskoj*, Varaždin: St. pl. Platzer, 1913.
- CVEKAN, Paškal, *Trsatsko svetište Majke milosti i franjevci njeni čuvari*, Trsat: Plamen – Slavonski Brod, 1985.
- ČRNCIĆ, Ivan. *Najstarija poviest u krčkoj, osorskoj, rabskoj, senjskoj i krbavskoj biskupiji*, Rim: Pietro Marietti, 1867.
- DAMIŠ, Ivan. Pavlini i pavlinski samostan Sveta Jelena kod Čakovca (1376.-1786.), *Marulić*, 23, Split 1990., 650-660.
- GLAVINICH, Franjo. *Četiri poszlidnya človika*, Benetczih: Polag Ivana Salis, 1628.
- GLAVINICH, Francesco. *Origine della Provincia Bosna Croatia*, Udine: Apresso Nicolò Schiratti, 1648.
- GLAVINICH, Franciscus. *L'origine della Provincia di Bosna Croatia*, Udine: Apresso Nicolò Schiratti, 1648.
- GLAVINICH, Francesco. *Historia Tersattana*, Udine: Apresso Nicolò Schiratti, 1648.
- GLAVINICH, Franciscus. *Czvit szvetih toyeszt sivot szvetih*, Bnechich. M. Pezzano, 1702.
- GONZAGA, Francesco. *De origine seraphicae religionis franciscanae, eiusq. progressibus, de Regularis Observantiae institutione, forma, administrationis, ac legibus, admirabilique eius propagatione*, Venetiis: Ex typographia Dominici Imberti, 1603.

- HOŠKO, Franjo Emanuel. Franjevačka obnova u sjevernom dijelu banske Hrvatske sredinom XVII. stoljeća, *Kačić*, 4, Split, 1971., 83-103.
- HOŠKO, Emanuel. Barokna historiografija o Trsatskom svetištu, *Dometi*, 24, Rijeka 1991., 51-58.
- HOŠKO, Franjo Emanuel. *Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj kroz stoljeća*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2000.
- HOŠKO, Franjo Emanuel. *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001.
- HOŠKO, Franjo Emanuel. *Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2002.
- HOŠKO, Emanuel. *Trsatski franjevci*, Rijeka: Adamić, 2004.
- JAMBREK, Stanko. *Reformacija u hrvatskim zemljama u europskom kontekstu*, Zagreb: Srednja Europa, Biblijski institut, 2013.
- JEŽIĆ, Slavko. Fran Krsto Frankopan kao književnik, *Savremenik*, 10, Zagreb, 1915., 468-473.
- JEŽIĆ, Slavko. Talijanske pjesme Frana Krste Frankopana, *Nastavni vjesnik*, 29, Zagreb 1920-1921., 123-130.
- KLAIĆ, Vjekoslav. Banovanje kneza Nikole Frankopana Tržačkog (1617-1622), *Rad JAZU*, 93, Zagreb, 1916., 96-261.
- KLAIĆ, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankapani. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god 1480.)*, Zagreb: Matica hrvatska, 1902.
- KLAIĆ, Nada. Bribirski knezovi, u: *Hrvatski biografski leksikon* (Stipčević, Aleksandar ur.), I., Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989., 308-314.
- KRAVAR, Zoran. Fran II. Krsto Tržački Frankapan, *Hrvatski biografski leksikon* (Macan, Trpimir ur.), IV., Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1998., 402.
- KUČEROVA Kvetoslava. Trnavsko sveučilište i njegovo mjesto u kulturnim kontaktima s Hrvatima, u: *Spomenica Ljube Bobana* (Kolar-Dimitrijević, Mira ur.), Zagreb: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996., 113-121.
- LADIĆ, Zoran. Studenti iz Hrvatske na sveučilištima u Grazu i Trnavi potkraj 16. i u 17. st., u: *Zbornik radova Isusovci u Hrvata* (Horvat, Vladimir ur.), Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove; Hrvatski povijesni institut, 1992., 244-276.
- LASZOWSKI, Emilij. Dnevnik grofa Vuka K. Frankopana iz godine 1648. i 1649., *Starine JAZU*, 40, Zagreb, 1939., 75-102.
- LASZLO KLEMAR, Kosjenka. Srednjovjekovni franjevački samostan i crkva sv. Marije u Bribiru, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 43, Split, 2016., 88-105.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. Spomenici Tržačkih Frankopana, *Starine JAZU*, 25, Zagreb 1892., 201-332.

- LOPAŠIĆ, Radoslav. *Oko Kupe i Korane*, Zagreb: Matica hrvatska, 1895.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. *Karlovac: poviest i mjestopis grada i okolice*, Zagreb: Matica hrvatska, 1879.
- MANDIĆ, Dominik. *Franjevačka Bosna*, Rim: Hrvatski povijesni institut, 1968.
- MONELLI, Nanni. *La Santa Casa di Loreto - La Santa Casa di Nazaret*, Loreto: Edizioni lauretane, 1997.
- PATAFTA, Daniel. Proturreformacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, *Podravina*, 4, Koprivnica, 2005., 33-46.
- PATAFTA, Daniel. Franjevci u Senju - od konventualaca do opservanta, *Senjski zbornik*, 46, Senj, 2019., 137-158.
- POTOČNJAK, Saša. Prvotisak *Elegije* Frana Krste Frankopana iz 1656 godine (*Querimoniae piae*, 1656.), *Fluminensia*, 30, Rijeka, 2018., 7-28.
- SANTARELLI, Giuseppe. *La Santa Casa di Loreto*, Loreto: Edizioni lauretane, 2003.
- SLADOVIĆ, Manoilo. *Povēsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst: Tiskom Austrianskoga Lloydja, 1856.
- SZABO, Gjuro. *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj*, Zagreb: Tisak Kraljevske zemaljske tiskare, 1920.
- ŠIŠIĆ, Ferdo. Vuk Krsto Frankopan Tržački, *Prosvjeta*, 2, Zagreb, 1894., 17-19.
- ŠKVORC, Đuro. Protestantizam u Pokuplju i obitelj Zrinski, u: *Povijest obitelji Zrinski* (Ladić, Zoran; Vidmarović, Đuro ur.), Zagreb: Matica hrvatska, 2007., 237-254.
- ŠTEFANEC, Nataša. *Heretik njegova veličanstva*, Zagreb: Barbat, 2001.
- THURSTON, Herbert. Santa Casa di Loreto, u: *The Catholic Encyclopedia* (Charles Georg Herbermann – Edward A. Pace – Condé Benoist Pallen – Thomas J. Shahan – John J. Wynne ur.), XIII, New York: Robert Appelton Company, 1912., 88-90.
- ŽAGAR, Marijan. O životu i djelu Franje Glavinića, u: *Zbornik radova o Franji Glaviniću* (Hercigonja, Eduard ur.), Zagreb: JAZU, 1989., 55-61.
- ŽUGAJ, Marijan. *I Conventi dei Minori Conventuali tra i Croati dalle origine fino al 1500*, Roma: Edizioni Miscellanea Francescana, 1989.

Summary

The Relations of Nikola Zrinski and Fran Krsto Frankopan with the Franciscans in the Croatian Lands

At the turn of the 16th to the 17th century, it seemed that the Franciscans in northern Croatia were disappearing, reduced to only a few convents with a small number of monks. The renewal came with the Trident Council and a change in the general policy towards the Protestants in the Habsburg Monarchy during the 17th century. The Catholic renewal not only set strict rules and patterns for the renewal of religious life in convents, but also created a new spiritual climate that reconnected the old noble families with the monks, especially with the expanded Franciscans. Led by two strong spiritual personalities and visionaries, Fr. Franjo Drašković and Fr. Franjo Glavinić, in the territory of the Kingdom of Croatia during the 17th century, the Franciscans accepted a new wave of the Catholic renewal and began the revival of the Franciscan life. The Frankopans, although weakened by the anti-Ottoman wars and the loss of a large part of their possessions, remained permanently connected with the Franciscans, especially with the only monastery, but a very important shrine for their family – Trsat. The Zrinskis, on the other hand, after the Protestant episode at the end of the 16th and the beginning of the 17th century, accepted Catholicism again and joined the Catholic renewal. Through the last of the Zrinski and the Frankopan families, the historical relationship of these high nobility families to religion and to the Franciscans is evident. Fran Krsto Frankopan remains deeply rooted in the old spiritual traditions of his family with roots back in the Middle Ages, while Nikola and Petar Zrinski show the traditional pragmatism of their family's relationship with the Church and its institutions. Trsat and Čakovec are the best examples of these two different approaches to church reality, especially for the Franciscans in the area of their authority.

Keywords: Zrinski family; Frankopan family; Croatian Franciscans; monasteries; Trsat; Čakovec; patronage; memory.